

واکاوی دلایل ناکامی در طرح‌های خودکفایی

یک کارشناس اقتصادی با بیان اینکه خودکفایی به معنای تولید پایدار است، گفت: تنها ابزار دولت‌ها برای تحقق خودکفایی افزایش سرسام آور قیمت‌هاست که نتیجه‌ای جز شکست ندارد.

به گزارش سایت خبری پرسون، طی سال‌های اخیر رهبر انقلاب تأکید ویژه‌ای بر بحث خودکفایی در محصولات استراتژیک کشاورزی داشتند و همواره این موضوع را پیگیری کرده‌اند. ایشان امسال نیز در سخنرانی نوروزی خود بر این مسأله تأکید و عنوان کردند: «مسئله کشاورزی و دامداری بسیار مهم است و کشور باید در محصولات پایه غذایی همچون گندم، جو، ذرت، خوراک دام و دانه‌های روغنی به امنیت کامل و خودکفایی لازم دست پیدا کند».

ایشان دستیابی به این هدف را با توجه به وسعت سرزمینی و فراوانی دشت‌های حاصلخیز در کشور ممکن دانستند و گفتند: «متأسفانه بخش کشاورزی جزو وابسته‌ترین بخش‌های کشور به واردات است که این وضع حتماً باید تعدیل شود.» با توجه به تأکیدات رهبر انقلاب، شرایط تحریم و جنگ اقتصادی و همچنین وضعیت جهان و جنگ روسیه و اوکراین و افزایش شدید قیمت جهانی مواد غذایی کشور چاره‌ای جز دستیابی به این سیاست‌ها ندارد هر چند که طی سال‌های گذشته اهمال کاری‌های گسترده‌ای در این حوزه نیز انجام شده اما باید با شناخت ظرفیت‌ها و توانمندی‌های داخلی و با بهره‌گیری از روش‌های نوین کشت و تولید در این مسیر حرکت کرد.

طرح‌هایی که ناکام ماندند!

آخرین باری که وزارت جهاد کشاورزی برای خودکفایی در محصولات اساسی برنامه جامعی ارائه کرد حدوداً مربوط به ۷ سال قبل است که آن زمان نیز وزارت جهاد کشاورزی به دنبال تأکیدات مقام معظم رهبری برای ۸ کالای اساسی شامل برنج، جو، گندم، حبوبات، پنبه، چغندر قند، ذرت و دانه‌های روغنی برنامه خوداتکایی تدوین کرد که در سال‌های ابتدایی نیز دستاوردهای تقریباً خوبی در این زمینه‌ها حاصل شد اما به تدریج به دنبال اتخاذ سیاست‌های نادرست، طرح‌ها یا دچار عقب ماندگی شدند و یا اینکه به طور کل شکست خوردند و در حال حاضر ما تقریباً در همه زمینه‌ها وارد کننده هستیم و در برخی کالاها میزان وابستگی بسیار بالا است. در این میان کارشناسان معتقدند که وزارت جهاد کشاورزی در دوره‌های مختلف، برنامه دقیق و کارشناسی شده برای خودکفایی در کالاهای اساسی ندارد و تنها ابزار حمایتی این وزارتخانه برای افزایش تولید، بالا بردن بی رویه قیمت‌های خرید تضمینی است.

در همین راستا فرهاد بهرامی، کارشناس اقتصادی در گفتگو با خبرنگار مهر ضمن انتقاد از سیاست‌های مسئولان وزارت جهاد کشاورزی در خودکفایی محصولات اساسی در دوره‌های مختلف، گفت: به نظر می‌رسد که مسئولان این وزارتخانه در دوره‌های مختلف، درباره میزان تولید و ظرفیت‌های کشور آمار و ارقام واقعی ارائه نمی‌کنند.

وی تأکید کرد: طی بیست ساله اخیر تمام امکانات کشور در کنار وزارت جهاد کشاورزی بود تا حداقل در یک محصول به خودکفایی برسد؛ گندم و سپس دانه‌های روغنی از جمله مهمترین کالاهای اساسی است که دولت‌های مختلف برای خودکفایی در این محصولات برنامه داشته‌اند.

تنها ابزار دولت‌ها برای خودکفایی، افزایش سرسام‌آور قیمت‌های خرید تضمینی است!

بهرامی اضافه کرد: به عنوان مثال محمود حجتی در دولت یازدهم در شرایطی مسئولیت وزارت جهاد کشاورزی را بر عهده گرفت که قیمت تضمینی گندم ۸,۰۰۰ ریال بود و تولید آن حدود ۹.۳ میلیون تن؛ در پایان دولت دوازدهم که بخش عمده دو دوره دولت، حجتی مسئولیت وزارت جهاد را عهده دار بود نرخ تضمینی گندم با ۶۲۵ درصد رشد به رقم ۵۰,۰۰۰ ریال رسید اما در خوشبینانه‌ترین حالت تولید گندم با حدود ۸.۵ درصد کاهش به ۸.۵ میلیون تن رسید. با این وجود همواره شعار وزارت جهاد کشاورزی خودکفایی در گندم بوده است.

این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه متأسفانه تنها ابزار دولت برای حمایت از کشاورزان و تحقق خودکفایی ابزار قیمت است، گفت: خودکفایی که تنها روش آن آسیب به تولید سایر محصولات و پرداخت هزینه حمایت از تولید با پول مردم باشد، نتیجه‌ای جز شکست ندارد.

وی ادامه داد: در مطالعات متعدد اشاره به این شده است که حتی افزایش نرخ تضمینی تأثر آن‌چنانی در میزان رفاه جامعه تولید کنندگان بخش کشاورزی نداشته است و پژوهش‌های مختلف، سیاست تک بعدی وزارت جهاد را در امر رسیدن به خودکفایی سیاستی شکست خورده دانسته است و راه رسیدن به خودکفایی را اعمال همزمان سیاست‌های مختلف و همسو با جریان تولید، فروش و کاهش هزینه و … دانسته‌اند.

وی در بخش دیگری از سخنان خود با اشاره به سخنان یکی از مسئولان وزارت جهاد در دولت یازدهم که عنوان کرده بود گردش مالی در حوزه واردات روغن ۴ میلیارد دلار در سال است، افزود: در سال‌های ۹۷ لغایت ۱۴۰۰ سالانه حدود ۱.۴ میلیارد دلار به واردات روغن خام اختصاص یافته و ذکر چنین ارقامی بر تخصیص ۴ میلیارد دلار ارز به واردات روغن غیر کارشناسی است. البته این مقام مسئول در بحث عدم موفقیت وزارت جهاد کشاورزی همه را مقصر دانسته جز سو مدیریتی که دلیل اصلی این اتفاق بوده است.

وی با تاکید بر اینکه خودکفایی معنای مشخصی دارد که یکی از مهم‌ترین وجوه آن پایداری تولید است، اضافه کرد: در کشور ما اگر یکسال نیاز به واردات محصولی نباشد، مسئولان اعلام می‌کنند خودکفا شده‌ایم در حالی که چنین مسأله‌ای صحت ندارد و نوعی عوام فریبی است.

این کارشناس اقتصادی در بخش دیگری از سخنان خود تصریح کرد که حدود ۶۰ درصد از کشت گندم کشور دیم است و به همین جهت خودکفایی در حوزه تولید گندم بستگی زیادی به بارش باران دارد ضمن اینکه در حوزه اصلاح بذور و افزایش بهره‌وری نیز اقدامی انجام نشده که اگر دچار خشکسالی شدیم این زیان جبران شود.

وی اضافه کرد: سیاست وزارت جهاد کشاورزی برای تحقق خودکفایی در محصولات اساسی برای برخی کالاهایی که مزیت نسبی داشته و شرایط آن با اقلیم آب و هوایی ایران تطابق دارد باید اعمال شود نه برای همه محصولات. بهرامی اضافه کرد: وزارت جهاد کشاورزی باید برنامه‌ای دقیق تدوین کند که کشور در کدام محصولات توانایی خودکفایی دارد؟ در کدام محصولات تا ۵۰ درصد می‌تواند خودکفا شود و در کدام محصولات اصلاً چنین امکانی وجود ندارد. سپس از محصولاتی که باید وارد کشور شود تعرفه مؤثر دریافت و آن را صرف حمایت از تولید کند.

آیا می‌توان در تولید روغن ۱۰۰ درصد خودکفا شد؟

وی در بخش دیگری از سخنان خود درباره اینکه آیا کشور می‌تواند در حوزه دانه‌های روغنی به خودکفایی کامل دست یابد؟، تصریح کرد: از دانه سویا ۲۰ درصد و از کلزا ۴۰ درصد روغن استحصال می‌شود اگر قرار باشد به نسبت ۵۰ درصد از این دو نوع دانه روغن استحصال کنیم و خودکفا شویم باید از هر کدام ۵۰۰ هزار تن روغن تولید کنیم. بنابراین به حدود ۱.۲ میلیون تن کلزا و حدود ۳ میلیون سویا نیاز خواهیم داشت. این در حالی است که در خوشبینانه‌ترین حالت تنها در کلزا بتوان به رشد تولید رسید و به هدف مذکور نزدیک شد و در حوزه دانه سویا فاصله با آنچه که به آن خودکفایی می‌گوئیم بسیار زیاد است لازم به ذکر است که در امر دانه سویا بیشتر توجه معطوف به کنجاله سویا است، لذا برای خودکفایی در کنجاله سویا به تولیدی معادل ۵ میلیون تن دانه سویا نیاز است که در شرایط فعلی شدنی نیست.

بهرامی ادامه داد: لازم است برنامه وزارت جهاد کشاورزی در زمینه نزدیک شدن به این هدف بجز افزایش بی رویه همه ساله قیمت تضمینی و تحمیل هزینه به مردم به صورت شفاف مطرح شود تا در پایان هر دوره دشمن فرضی به عنوان عامل شکست معرفی نشود.

این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه ما نیاز به خودکفایی کامل در روغن نداریم، ادامه داد: به راحتی می‌توانیم بر روی محصولاتی که در تولید (میزان مورد نیاز با رویکرد صادرات) آنها مزیت تمرکز کنیم و ارز حاصل از صادرات این محصولات را صرف واردات محصولاتی مانند روغن کنیم که در تولید آن ظرفیت کافی و یا شرایط اقلیمی مناسبی برای تولید آن نداریم همچون روغن پالم.

وی اضافه کرد: علاوه بر این اگر وزارت جهاد کشاورزی برنامه‌ای دقیق و حساب شده برای خودکفایی در تولید روغن داشت از تمام دانه‌های روغنی قابل کشت در کشور بهره می‌برد نه اینکه تمام تمرکزش فقط روی دو نوع دانه و تنها ابزار حمایتش افزایش سرسام‌آور قیمت‌های تضمینی باشد.

این کارشناس تاکید کرد که چگونه قرار است با محدودیت‌های خاک و آب و اراضی کشاورزی ما در تمام محصولات اساسی به خودکفایی برسیم؟ و کشت این محصولات قرار است کجا انجام شود؟ تمام این موارد سؤالاتی است که مسئولان وزارت جهاد کشاورزی باید پاسخ‌های دقیق برای آنها داشته باشند. لازم است به طور دقیق روشن شود برنامه و عملکرد وزارت جهاد در اصلاح نژاد در راستای افزایش عملکرد، کاهش مصرف آب همچنین کاهش مصرف کودهای شیمیایی و کاهش هزینه‌های تولید و... در خصوص انواع کالای اساسی تاکنون چه بوده و چیست؟

بهرامی گفت: در این صورت می‌توان با نقد برنامه‌ها و مقایسه آن با شرایط اقلیمی کشور در خصوص خودکفایی محصولات اظهار نظر کرد اگر نه با این روند در پایان هر دوره یک متهم برای عدم تحقق خودکفایی از سوی مسئولین جهاد معرفی خواهد شد و آنها خود را تبرئه می‌کنند.

وی با اشاره به سخنان برخی از مسئولان وزارت جهاد کشاورزی که عنوان کرده بودند در صورت کاهش مصرف سرانه روغن، حذف ارز ترجیحی و تغییر سیاست واردات از روغن خام به سوی دانه می‌توان تا ۷۰ درصد در تولید روغن به خوداتکایی رسید، گفت: در این صورت وابستگی کشور از سمت روغن خام به سوی دانه روغنی می‌رود بنابراین خوداتکایی در چنین شرایطی معنا نمی‌دهد. زمانی که نیاز به بیش از ۷ میلیون تن دانه داریم و تولید داخل در بهترین شرایط ۷۰۰ هزار تن خواهد بود، چطور قرار است به خودکفایی برسیم؟

این کارشناس اقتصادی با بیان اینکه سیاست واردات دانه به جای روغن خام سیاست مطلوبی است که منجر به اشتغال زایی در داخل کشور و ایجاد ارزش افزوده می‌شود، اضافه کرد: هدف گذاری در حوزه واردات دانه‌های روغنی فقط دانه سویا می‌باشد چون به کنجاله سویا نیاز داریم و باید از واردات دانه سویا حمایت کنیم در غیر این صورت نیازمند واردات ۴ میلیون تن کنجاله سویا خواهیم بود.

منبع: مهر